

ЕКСПЕРТНИЙ ЗВІТ ЩОДО СИСТЕМ СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ, НОРМ, СТАНДАРТІВ ТА СТАТИСТИКИ В ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС (Франція, Іспанія, Італія, Бельгія, Португалія та Німеччина)



ЛІЗ ШИПО

міжнародна експертка Проєкту ЄС «Право-Justice»

**Цей Звіт був підготовлений за фінансової підтримки
Європейського Союзу. Його зміст є виключною
відповідальністю авторів і необов'язково відображає
позицію Європейського Союзу.**

ЗМІСТ

ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЯ	4
Вступ	4
Методологія	4
I. ПОРІВНЯЛЬНІ МОДЕЛІ СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС: НІМЕЧЧИНІ, БЕЛЬГІЇ, ІСПАНІЇ ТА ІТАЛІЇ	6
II. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ СУДУ: ФРАНЦУЗЬКА (Р)ЕВОЛЮЦІЯ	8
III. РОЗРАХУНОК КАДРОВИХ ПОТРЕБ – АКЦЕНТ НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ	10
IV. СИСТЕМИ ОЦІНКИ НАВАНТАЖЕННЯ НА СУДДІВ (ТІЛЬКИ СУДДІВ АБО СУДДІВ І ПРОКУРОРІВ РАЗОМ): БЕЛЬГІЯ, ІСПАНІЯ, ІТАЛІЯ ТА НІМЕЧЧИНА	12
V. ЗБІР ТА ВИКОРИСТАННЯ СУДОВОЇ СТАТИСТИКИ: ПОРТУГАЛІЯ, БЕЛЬГІЯ ТА ФРАНЦІЯ:	21
VI. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ: КРАЩІ ПРАКТИКИ НІМЕЧЧИНИ ТА ІСПАНІЇ	25

ВСТУП ТА МЕТОДОЛОГІЯ

Вступ

Рахункова палата є органом аудиту **Верховної Ради** та вищим органом фінансового контролю в Україні. Її основні повноваження включають контроль за використанням державних коштів, що виділяються з Державного бюджету України. Рахункова палата здійснює контроль як за надходженням коштів до державного бюджету, так і за їх подальшим використанням.

На виконання євроінтеграційних зобов'язань України у сфері зовнішнього аудиту Рахункова палата акцентує увагу на впровадженні стандартів і методологій Міжнародної організації вищих органів фінансового аудиту (INTOSAI), а також впровадженні передового досвіду Європейського Союзу у сфері зовнішнього нагляду та аудиту державних коштів.

З огляду на це, в рамках триваючого аудиту Державної судової адміністрації (ДСА) та з метою розробки рекомендацій щодо вдосконалення її функцій і робочих процесів, Рахункова палата звернулася за дорадчою підтримкою до Проекту ЄС «Право-Justice». Зокрема, є запит на підтримку з боку експертів у таких сферах:

- ✓ порівняльні моделі судового адміністрування в державах-членах ЄС;
- ✓ стандарти та методології розробки та впровадження організаційних норм діяльності судів, включаючи кадрове та матеріально-технічне забезпечення, що діють у державах-членах ЄС;
- ✓ методи збору, обробки та використання судової статистики, включаючи типи показників, що застосовуються, та визначення кінцевих користувачів, що застосовуються в державах-членах ЄС.

У відповідь на цей запит, Проект ЄС «Право-Justice» залучив двох міжнародних експертів (одного з Литви та одного з **Франції**) з метою проведення поглибленого дослідження та аналізу відповідних питань в ЄС.

Завдання експерта полягає в тому, щоб на основі цього дослідження розробити рекомендації щодо вдосконалення судового адміністрування в Україні відповідно до міжнародних стандартів та найкращих практик.

Цей звіт – результат роботи французької експертки і здебільшого ґрунтується на досвіді **Франції** та її сусідів (**Іспанії, Італії, Бельгії, Португалії та Німеччини**).

Методологія

Знайти у відкритих джерелах інформацію з питань, порушених **Верховною Радою**, виявилось складно. Оціночні звіти Ради Європи, Європейського Союзу та ОЕСР містять відносно обмежений обсяг інформації щодо спроможності держав оцінювати ефективність та якість своїх систем правосуддя, зокрема, шляхом запровадження показників, норм чи стандартів.



У пошуках такої інформації експертка природно звернулася до звітів СЕРЕJ. Однак, хоча ці звіти є дуже детальними та актуальними, вони більше спрямовані на здатність держав дотримуватися стандартів, встановлених самою СЕРЕJ, ніж на здатність держав визначати відповідні показники для оцінки ефективності та якості їхніх судових систем.

Частково це можна пояснити тим, що ця інформація є дуже чутливою, іноді конфіденційною і вимагає застосування високотехнологічних навичок (математичних, у сфері IT), які важко спростити і зробити доступними для правничої аудиторії (не кажучи вже про широку громадськість).

За цих обставин експертка звернулася за інформацією до першоджерел – міністерств юстиції **Франції** та **Бельгії**. Крім того, експертка отримала інформацію про відповідну систему в **Німеччині** від німецького прокурора. Тому для отримання інформації про інші країни, окрім **Франції** та **Бельгії**, експертка також використовувала порівняльно-правові дослідження, які підготувало Міністерство юстиції **Франції** (щодо **Іспанії**, **Італії**, **Португалії** та Німеччини, а також деяких аспектів **Бельгії**), зокрема, завдяки мережі суддів при посольствах **Франції** за кордоном, які підтримують зв'язки з іноземними колегами.

У відповідь на запит органів влади України експертка вважала за доцільне обрати такі ракурси підходу:

- ✓ **Порівняльні моделі судового адміністрування в державах-членах ЄС: Німеччині, Бельгії, Іспанії та Італії (I)**
- ✓ **Аналіз ефективності роботи суду: акцент на досвіді Франції (II)**
- ✓ **Розрахунок кадрових потреб: акцент на досвіді Франції (III)**
- ✓ **Системи оцінки навантаження суддів: Бельгія, Німеччина, Іспанія та Італія (IV)**
- ✓ **Збір та використання судової статистики (V)**
- ✓ **Використання штучного інтелекту для підвищення ефективності системи правосуддя: передовий досвід Німеччини та Іспанії (VI).**

Країни для аналізу були обрані на основі доступності інформації та актуальності їхніх систем для судової системи України.

I. ПОРІВНЯЛЬНІ МОДЕЛІ СУДОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС: НІМЕЧЧИНІ, БЕЛЬГІЇ, ІСПАНІЇ ТА ІТАЛІЇ

Держави-члени Європейського Союзу дуже різняться з точки зору адміністративно-територіального устрою, від високоцентралізованих держав до федеративних держав (з дуже різним устроєм всередині цих федеративних держав).

Однак слід зазначити, що в європейських державах, які стали предметом цього порівняльного дослідження, спостерігається значний рівень залучення центральних органів влади (національного, федерального рівня або рівня земель/комун), зокрема, через міністерства юстиції та здійснення їхніх бюджетних повноважень, а також з точки зору кадрових та матеріально-технічних ресурсів.

Зокрема, в Італії, окрім Департаменту організації, персоналу та судових послуг, рішення якого безпосередньо впливають на організацію судів та їхнє адміністрування, Вища рада правосуддя також є органом, наділеним дорадчими повноваженнями у цій сфері, як і в Іспанії.

В Іспанії, як і в Німеччині, центральний рівень судового адміністрування здійснюється не на федеральному рівні, а на рівні автономних комун і земель, відповідно. Однак тут слід зазначити, що в Німеччині спостерігаються значні тенденції до збільшення автономії судів у питаннях управління. Ця тенденція також простежується в Бельгії, де, здається, співіснують два підходи: нинішня високоцентралізована організаційна структура і майбутня організаційна структура, в межах якої суди матимуть високий ступінь автономії в управлінні; відповідні майбутні органи вже створені, але ще не можуть функціонувати в повному обсязі.

Інформація, отримана на цьому етапі, свідчить про те, що в жодній з досліджуваних країн функції адміністративного управління на місцевому рівні не закріплені виключно за магістратами або адміністративними директорами.

Важливо підкреслити важливість управлінських функцій у державах, де суди мають високий ступінь автономії, і, навпаки, дещо зменшити їхню важливість у державах, які залишаються високоцентралізованими.

У всіх досліджуваних країнах голови судів або особи, що обіймають еквівалентні посади, мають повноваження щодо прийняття рішень з управлінських питань: голова суду, зокрема, в Німеччині, начальник поліції в Бельгії, старший магістрат в Італії та старший суддя в Іспанії.

Водночас, існують посади, які можна вважати еквівалентними посадам керівників апарату суду: *Dienstleiter* або *Geschäftsleiter* у Німеччині (залежно від повноважень, наданих землями), *Letrados de administración de justicia* (судові управлінці) в Іспанії та адміністративні директори в Італії.

Хоча розподіл обов'язків між суддями та керівниками апарату не завжди зрозумілий, здається, що судді відіграють основну роль у здійсненні управлінських функцій. В **Італії**, наприклад, керівники апарату виконують свої обов'язки відповідно до правил, встановлених головним суддею. Тим не менш, вони зобов'язані разом складати річний план діяльності суду.

Однак, схоже, розвивається колегіальний спосіб управління, коли змішані органи мають адміністративні повноваження на рівні управління або, принаймні, щодо визначення потреб чи в дорадчій ролі.

Так, Президія в **Німеччині** та Керівний комітет у **Бельгії** є справжніми колегіальними органами управління в судах.

В **Італії** діють місцеві змішані органи, які мають лише дорадчу або допоміжну роль в управлінні судами: постійні конференції та місцеві судові ради.

Інші органи, що надають підтримку, поради або виконують управлінські функції в адмініструванні судів, можуть складатися виключно з суддів або несуддів: Рада суддів у **Німеччині** (і Рада з питань призначення суддів) та Gerencias territoriales de Justicia (адміністративні відділи) в **Іспанії**.

У **Бельгії** на національному рівні існують такі типи органів: Колегія державних прокурорів, Рада державних прокурорів, Рада аудиторів з питань праці та Рада головних секретарів. Їх мета – ширше залучати професіоналів до прийняття адміністративних рішень. У **Німеччині** ці консультації ще ширші, оскільки передбачені консультації з відділами та суддями, які задіяні у прийнятті адміністративних рішень.

Отже, більшість основних адміністративних повноважень, як правило, спільні, а не розділені між суддями і несуддями (хоча, наприклад, у сфері управління персоналом можуть залучатися різні фахівці). У **Німеччині**, однак, за організацію роботи судів відповідають судді. У **Бельгії** несудді беруть лише опосередковану участь у загальному управлінні судами через керівний комітет.

І навпаки, здається, що в **Іспанії** судді більше залучені до організації роботи судів та управління інфраструктурою та обладнанням.

II. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ СУДУ: ФРАНЦУЗЬКА (Р)ЕВОЛЮЦІЯ

У **Франції**, з огляду на історичне збільшення добору суддів у 2024 році, стало потрібно реформувати методологію аналізу ефективності роботи судів. Ця нещодавня подія, ймовірно, спонукатиме органи влади України замислитися над цим питанням і надихне їх на можливі реформи в майбутньому.

Щоб об'єднати всі показники ефективності в узгоджений спосіб, Міністерство юстиції **Франції** обрало статистичний інструмент Z-оцінки «стандартизованої оцінки»).

Метод стандартизованої оцінки винайшов у 1968 році професор Едвард Альтман, експерт у галузі фінансів та новатор у галузі розробки моделей управління ризиками, для виявлення ризику корпоративного банкрутства.

Стандартизована оцінка традиційно використовується для нормалізації даних. Перетворюючи дані в Z-бали, їх можна порівнювати на спільній основі. Наприклад, для порівняння ефективності роботи судів різних юрисдикцій (цивільних, кримінальних, спеціалізованих), які мають різні середні значення та стандартні відхилення, застосування Z-балів надає можливість провести об'єктивне порівняння.

Z-оцінка – це статистичний показник, який виражає позицію певного значення відносно середнього показника групи значень. Точніше кажучи, Z- оцінка відповідає зменшеній відцентрованій змінній. Це графічні координати, за допомогою яких суди можна розташувати один відносно одного, навколо середнього значення.

Z-оцінка має кілька переваг. Вона дає можливість:

- ✓ об'єднувати велику кількість показників з різними шкалами значень та одиницями вимірювання для однаково великої кількості юрисдикцій;
- ✓ одночасно ознайомлюватися з цими показниками та аналізувати їх, щоб отримати загальну картину;
- ✓ присвоїти бал, який відповідає рейтингу, тим самим виділяючи найбільш успішні результати або труднощі на національному рівні;
- ✓ за необхідності більш цілеспрямовано проаналізувати один або декілька показників.

Цей інноваційний інструмент дає Міністерству юстиції можливість:

- ✓ отримати огляд юрисдикції, в якій розташований суд, та порівняти її з іншими юрисдикціями, і на основі цієї інформації можна буде вести дискусію з головами апеляційних судів під час «управлінських діалогів». Пріоритетні стратегії уряду підтримують і доповнюють цей аналіз;
- ✓ повною мірою підкреслити надзвичайно велике навантаження, пов'язане з поданням даних судами першої та апеляційної інстанцій;

- ✓ застосовувати підхід, заснований на видимій результативності та ефективності.

Однак цей статистичний інструмент також має певні обмеження. Він не враховує пірамідальну структуру та внутрішню організацію судів, а також не враховує рівень відсутності працівників на роботі без поважних причин.

Статистичний інструмент формується в три етапи:

- **Перший етап:** ефективність за статусом (з точки зору учасника судового процесу):
 - о Визначення показників, які будуть використовуватися;
 - о Поєднання показників та агрегування декількох показників для кожної посади (наприклад, суддя ювенального суду, суддя сімейного суду, слідчий суддя тощо)
- **Другий етап:** ефективність (з точки зору платника податків): розрахунок коефіцієнтів ефективності (кількість розглянутих справ/кількість суддів, призначених для розгляду справ) для кожного типу посади.
- **Третій етап:** об'єднані результати: поєднання діяльності та ефективності з метою визначення судів, яким слід надавати пріоритет при розподілі ресурсів.

Після об'єднання результатів Міністерство юстиції тлумачить їх, використовуючи додаткові дані, такі як рівень відсутності на роботі без поважних причин суддів або працівників апарату суду, обсяг діяльності почесних суддів, наявність помічників суддів, секретарів судових засідань тощо.

Важливо пам'ятати про три методологічні моменти:

- ✓ Як тлумачаться показники: наприклад, що вищий показник охоплення, то кращий результат. Для часу розгляду справи все навпаки: що вищий показник, то гірша ситуація.
- ✓ На формування рейтингу впливають показники, які використовуються: обирати треба ті показники, які є найбільш репрезентативними для певного виду діяльності. Також важливо не використовувати занадто багато показників або зайві показники, які не зроблять аналіз більш актуальним.
- ✓ Рівень складності щодо показників, обраних для оцінки функції, є однаковим. На цьому етапі не використовувалися коефіцієнти складності, але їх можна використати в подальшому.

Ось кілька прикладів показників, які використовує Міністерство юстиції при аналізі роботи судів (суди першої інстанції):

- ✓ **Для суддів у цивільних справах:** коефіцієнт охоплення, середній час розгляду, середній показник щодо дат подання справ, скільки місяців триває відповідна стадія роботи зі справою.
- ✓ **Для суддів у кримінальних справах:** зміни кількості справ, що перебувають на розгляді (n-1, n-2), теоретичний час, необхідний для розгляду накопичених справ у кримінальних судах, час, необхідний для розгляду подань про передачу справ до кримінальних судів, тощо.

На додаток до розрахунку результативності, Міністерство юстиції розраховує ефективність за такою методикою: кількість розглянутих справ/кількість суддів, яким доручено розгляд справ за кожним типом функцій.

Щоб визначити суди, яким слід надати пріоритет у розподілі ресурсів, Міністерство юстиції аналізує об'єднані результати (результативність + ефективність).

III. РОЗРАХУНОК КАДРОВИХ ПОТРЕБ – АКЦЕНТ НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ

У **Франції**, у зв'язку з історичним набором кадрів у судовій системі, оголошеним у проєкті Закону про орієнтацію та планування, Міністерство юстиції розробило методологію для справедливого включення до 2027 року додаткових кадрових ресурсів, виділених з 2023 року (а саме 1 500 магістрів¹, 1 800 секретарів судових засідань та 1 100 помічників суддів) шляхом об'єктивної оцінки потреб системи правосуддя на відповідній території, щоб це якомога точніше відповідало ситуації в кожному апеляційному суді.

Використана методологія поєднує статистичний підхід з більш якісним поглядом на професію. Вона використовує показники діяльності та низку соціально-економічних показників.

Таким чином, за допомогою статистичного підходу було використано показники діяльності в поєднанні з територіальними показниками та на основі цього розроблено показники складності роботи.

Одним із статистичних показників, що використовується, є кореляція. Цей показник характеризує наявність або відсутність зв'язку між двома величинами (у цьому випадку територіальним показником та одним із чотирьох обраних показників діяльності). Коефіцієнт кореляції кількісно вимірює силу цього зв'язку за шкалою від 0 до 1 (в контексті цього аналізу зв'язок з діяльністю вважався встановленим, якщо коефіцієнт становив щонайменше 0,5/1).

Що стосується показників діяльності, то Мін'юст, звісно, брав до уваги середній обсяг нових справ, як цивільних, так і кримінальних, що надійшли до першої інстанції, оцінений за десятирічний період (2021-2022 роки). Відповідно до пріоритетної стратегії уряду щодо скорочення строків розгляду справ, для виявлення найбільш проблемних елементів функціонування системи було додано середні строки розгляду цивільних та кримінальних справ у першій інстанції за той самий десятирічний період.

Щодо територіальних показників, було попередню відібрано показники, які відображають соціальні ризики, через які може виникнути потреба у правосудді, виходячи з їхньої актуальності для макроперспективи та достовірності даних, на яких вони базуються. Зрештою, були відібрані ті, що свідчать про чіткий зв'язок із роботою судової системи, виміряний за допомогою статистичної кореляції та підтверджений відповідними джерелами.

Тому були обрані демографічні показники, економічні показники, соціальні показники, показники, що стосуються рівня злочинності, а також показники, що стосуються правників (зокрема, адвокатів).

- **Демографічні показники:** Хоча кількість нових справ збільшується пропорційно зростанню чисельності населення, території, на які поширюється юрисдикція апеляційних судів, значно різняться за розміром. Тому потрібно було об'єднати показник чисельності населення з показником щільності. Також було агреговано прогностичний демографічний показник зміни чисельності населення на період 2023-2040 років.

¹ магістрати - це судді та прокурори разом.

- **Економічні показники:** Інтердецильний коефіцієнт рівня життя – це корисне доповнення до медіанного рівня життя для всіх осіб в одному домогосподарстві. Він підкреслює нерівність у доходах у відповідній місцевості, що неминуче призводить до більшої потреби у справедливості. Було додано показник частки населення з дуже високими доходами, щоб відобразити потребу, спричинену тривалими та складними цивільними справами (наприклад, розподіл майна при розлученні або спадщини після смерті члена сім'ї), що змінюється залежно від структури населення на відповідній території.
- **Соціальні показники:** Було враховано та пов'язано частку населення, яке проживає в соціальному житлі (тобто за рахунок субсидій від держави), що використовує ОЕСР для визначення потреби в «послугах правосуддя», та показник для домогосподарств з дітьми до 18 років, який є ширшим за охопленням, ніж показник для неповних сімей. Завдяки такому поєднанню двох індикаторів стало можливим виявити групи населення, умови життя яких свідчать про потенційну соціально-економічну вразливість.
- **Рівень злочинності:** Визначення регіонів, які найбільше потерпають від злочинності, відіграє вирішальну роль у забезпеченні подальших потреб у правосудді.
- **Правники:** Неспівмірний та розмаїтий діапазон правників, насамперед адвокатів, призводить до збільшення нерівності у доступі до системи правосуддя.

Водночас Міністерство юстиції мало врахувало особливості окремих територій, зокрема заморських територій, де соціально-економічні дані є неповними. В результаті для апеляційних судів, розташованих на заморських територіях, було застосовано скоригований перелік показників. Було обрано такі територіальні показники: кількість мешканців, приріст населення, рівень злочинності, рівень безробіття та кількість адвокатів. Однак показник щільності населення, який не є актуальним для заморських територій, було відхилено.

Щодо розрахунку розподілу персоналу, Міністерство юстиції обрало підхід на основі аналізу головних компонентів, який узагальнює інформацію, що міститься у великій базі даних, у невелику кількість синтетичних змінних, які називаються головними компонентами. Ці компоненти є просто комбінаціями вихідних змінних, зважених відповідно до їхньої дисперсії.

Аналіз дозволяє для кожного апеляційного суду кількісно визначити єдиний «зведений» показник, який відображає частку, що має бути виділена кожному суду із загальної кількості робочих місць, створених для кожної категорії. У кінцевому підсумку, загальна кількість персоналу, виділеного кожному суду, відповідає сумі вакантних посад у межах юрисдикції та кількості нових посад, створених за допомогою статистичного методу.

Міністерство юстиції доручило головам апеляційних судів відповідальність за планування в межах їхньої юрисдикції розподілу персоналу, виділеного їм відповідно до національних керівних принципів, встановлених на центральному рівні.

IV. СИСТЕМИ ОЦІНКИ НАВАНТАЖЕННЯ НА СУДДІВ (ТІЛЬКИ СУДДІВ АБО СУДДІВ І ПРОКУРОРІВ РАЗОМ): БЕЛЬГІЯ, ІСПАНІЯ, ІТАЛІЯ ТА НІМЕЧЧИНА

Усі чотири досліджувані країни (**Бельгія**, **Іспанія**, **Італія** та **Німеччина**) намагалися створити систему оцінювання навантаження на суддів. Однак цілі цих систем оцінювання в різних країнах відрізняються. Деякі з них спрямовані на оцінку індивідуальної продуктивності суддів (**Бельгія**, **Іспанія** та **Італія**), інші – на оцінку національних кадрових потреб та розподілу ресурсів між судами (зокрема, **Німеччина**).

У більшості досліджуваних країн Вищі ради правосуддя є органами, відповідальними за регулювання і, відповідно, оцінку навантаження на суддів (**Бельгія**, **Іспанія**, **Італія**). Як правило, ці інституції поклалися на досвід приватних консалтингових фірм у визначенні методології збору даних у цій сфері.

У більшості випадків системи збору даних є результатом співпраці між суддями та робочими групами експертів, які аналізують зібрані дані. Ці методології особливо структуровані в **Німеччині**.

Після збору даних про час, витрачений на кожну справу, держави шукали метод розрахунку, який би дозволяв одночасно враховувати національну вагу і точність, беручи до уваги місцеву специфіку та різні справи.

Як наслідок, методи, що використовуються для розрахунку навантаження на суддів, відрізняються в різних країнах. Основою для підрахунку є різні професії, а також суб'єкти, що беруться до уваги, які можуть відрізнятися в різних державах. В **Іспанії** такі розрахунки розроблені лише для суддів. Натомість у **Німеччині** до них швидко долучилися прокурори, і в цій країні також може бути врахована робота помічників суддів.

Позасудова діяльність завжди враховується в найточніших системах, але спосіб її підрахунку відрізняється в різних країнах.

Крім того, держави встановили власні методи розрахунку, що ґрунтуються на поділі на річний робочий час суддів і вагових коефіцієнтах відповідно до категорій справ. У **Німеччині** робочий час, виділений на завдання, множить на частоту виконання цього завдання, поділену на річний робочий час суддів.

Зрештою, незалежно від точності підрахунку, його завжди необхідно оновлювати, переоцінювати або уточнювати відповідно до законодавчих змін, нової судової практики або структурних реформ. Втім, навіть якщо зібрана інформація датується 2021 роком, вона все одно може слугувати джерелом натхнення для української влади та основою для роздумів з цього приводу.

Для того, щоб оцінити навантаження на суддів, держави запровадили різні методології, іноді з різними цілями. З метою забезпечення справедливого розподілу бюджетних і людських ресурсів між судами деякі держави намагалися розробити якомога точнішу методологію розрахунку навантаження (Німеччина та Іспанія).

Вищі ради судової влади найчастіше є органами, відповідальними за регулювання і, відповідно, оцінку навантаження на суддів (Бельгія, Іспанія та Італія). Як правило, вони покладаються на досвід приватної консалтингової фірми для визначення методології збору та аналізу даних.

Початковий етап збору даних про час, витрачений на розгляд однієї справи, передбачає залучення суддів, які працюють у судах (Німеччина). Потім цей показник може бути використаний на національному рівні.

Хоча кожна з досліджуваних країн визначила потребу в системі оцінки навантаження на суддів, розробка та інтеграція таких систем суттєво відрізняється в різних країнах.

Найдосконаліші системи в цій сфері були створені в країнах, метою яких було досягти максимально справедливого розподілу бюджетних і кадрових ресурсів між судами. Це стосується Німеччини та, меншою мірою, **Іспанії**.

Країни, охоплені дослідженням, перебувають на різних етапах впровадження системи оцінювання навантаження на суддів. У деяких країнах цілі оцінювання, такі як вимірювання залученості та ефективності роботи суддів, виявилися непереборними труднощами. У **Бельгії** та **Італії** система оцінювання ще не запроваджена. В **Іспанії** вона застосовується лише до суддів.

У **Бельгії** проводилися різні експерименти, але жоден з них не призвів до впровадження єдиного методу оцінки навантаження на суддів. Однак існує офіс з організації навантаження, спочатку підпорядкований Міністерству юстиції, а потім приєднаний до Комісії з питань модернізації.

Один з експериментів, проведених у **Бельгії**, мав на меті виміряти робоче навантаження прокуратури Брюсселя. Він відбувся у 2011 році і впроваджував систему «PANDORA», розроблену консалтинговою фірмою «ABC» у 1997 році. Ця модель виражала кількісний зв'язок між робочим навантаженням і потребами прокуратури. Зокрема, вона дозволяла визначити кількість суддів, необхідну для розгляду певної кількості справ, з урахуванням складності справ та середнього часу, необхідного для їх розгляду. Від цього методу відмовилися.

Як і в **Бельгії**, в **Італії** наразі не існує системи оцінки навантаження на суддів. У Національній асоціації суддів, яка представляє майже 90% суддів, питання створення системи оцінки навантаження було предметом декількох дебатів. Було створено спеціальну комісію, Комісію з питань навантаження, для розробки системи, яка б враховувала «заздалегідь визначене навантаження на основі національних параметрів, яка могла б інтегрувати в нормальний діапазон діяльності специфічні характеристики кожної функції та спеціалізацію кожної особи». У березні 2019 року ця комісія відхилила план, який був визнаний занадто складним і громіздким, оскільки базувався на бальній системі.

В **Італії** запровадження системи оцінки навантаження на суддів нерозривно пов'язане з питаннями, що стосуються «прийнятного навантаження» та «стандартів роботи». Така система сприймається як «захисна», як засіб визначення обсягу роботи, прийнятного для судді відповідно до цілей, поставлених перед його судовою діяльністю.

Поняття «очікуване навантаження» міститься у статті 37 Положення про забезпечення ефективності судової системи та швидкого вирішення спорів. Голови судів повинні враховувати це «очікуване навантаження» при визначенні річних показників ефективності роботи відповідної служби. Понад цей поріг будь-яка затримка вже не буде приписуватися виключно судді, а вважатиметься надмірним навантаженням.

Крім того, стандарти ефективності відповідають критеріям кількісної оцінки працездатності судді під час чотирирічного професійного оцінювання.

Слід зазначити, що ці стандарти ще не були впроваджені Вищою радою судової влади **Італії**. У період з 2008 по 2015 рік було проведено судовий процес. Його було припинено через «практичні труднощі у формуванні досьє деякими департаментами».

В **Іспанії** діє система оцінювання навантаження, яка застосовується лише до суддів. Було розроблено дві інші системи оцінювання. Перша зосереджується на продуктивності суддів, призначених на певні види діяльності, а друга встановлює цільові показники ефективності. Показники, на яких вони базуються, є індивідуальними оцінками. Вони є специфічними для різних функцій суддівської кар'єри і впливають на змінну частину суддівської винагороди.

Крім того, в іспанській прокуратурі прокурори зобов'язані розглядати справи, які надходять до прокуратури, відповідно до встановлених процесуальних строків. Для того, щоб забезпечити дотримання цих строків і відстежувати будь-які затримки, щоквартально до інспекційного відділу Генеральної прокуратури подається звіт, в якому, де це можливо, кожен головний прокурор повинен обґрунтувати наявність справ, що очікують на призначення з попереднього кварталу. Нарешті, як і у випадку з суддями, з метою винагороди прокурорів, які мають більше навантаження, було запроваджено систему змінної винагороди, відповідно до якої певний відсоток від загального фонду заробітної плати, виділеного для прокурорів, розподіляється між тими, хто протягом кожного шестимісячного періоду перевищив середній показник для всіх прокурорів.

І навпаки, інші країни запровадили системи, спрямовані на оцінку розподілу навантаження між судами.

Німеччина та **Іспанія** створили системи оцінки бюджетних та кадрових потреб судів на національному рівні.

У **Німеччині** рішення про впровадження системи «PEBBSY» було прийнято в 2003 році Комісією міністрів юстиції земель, відповідальною за питання, пов'язані з оцінкою кадрових потреб. Після цього була проведена підготовча робота, що складалася з двох досліджень, замовлених приватній консалтинговій фірмі.

Система оцінювання PEBBSY має три цілі. По-перше, вона покликана допомогти у прийнятті рішень та управлінні бюджетом для суддівського персоналу, за який голосує парламент кожного штату. По-друге, вона забезпечує основу для розподілу персоналу на рівні проміжних судових органів, що складаються з прокуратури та регіональних вищих судів.

Нарешті, система PEBBSY надає рекомендації, засновані на об'єктивних, прозорих і зрозумілих критеріях, щодо розподілу людських ресурсів між різними судами та прокуратурами.

Однак система PEBBSY не призначена для розподілу завдань між різними підрозділами одного суду або прокуратури, а також для оцінки масштабів реформ, незалежно від того, чи стосуються вони змін у чинному законодавстві або організації роботи судів. Нарешті, система PEBBSY не призначена для індивідуального або дисциплінарного оцінювання суддівського персоналу.

В **Іспанії** також існує інструмент реєстрації навантаження, призначений для вимірювання діяльності судів з метою коригування людських ресурсів у разі необхідності. З огляду на це, 20 грудня 2018 року Генеральна рада судової влади та Міністерство юстиції підписали угоду про створення системи вимірювання навантаження на судові органи. Мета полягає у використанні інструменту реєстрації («модуля») для реєстрації всіх нових справ та навантаження кожного типу судів. Мета полягає в тому, щоб мати відповідний інструмент для прийняття рішень про створення органів або збільшення кількості суддів, затвердження заходів з посилення, планів на випадок надзвичайних ситуацій та, за необхідності, заходів щодо запобігання професійним ризикам. Цей модуль є незалежним від модуля, визначеного Вищою радою юстиції для інших цілей, таких як оцінка продуктивності суддів або проведення дисциплінарних слухань.

Для того, щоб розрахувати навантаження якомога точніше, різні інституції використовують різні методології. Вища рада правосуддя найчастіше є органом, відповідальним за регулювання і, відповідно, оцінку навантаження на суддів. Як правило, вони покладаються на досвід приватної консалтингової фірми для визначення методології збору та аналізу даних.

Початковий етап збору даних про час, витрачений на розгляд однієї справи, передбачає опитування суддів, які працюють у судах. У деяких країнах ці дані потім обговорюються в робочих групах для оцінки середнього часу, витраченого на кожну категорію справ. Цей показник може бути використаний на національному рівні.

У більшості досліджуваних країн (**Бельгія**, **Іспанія** та **Італія**) за оперативну організацію роботи судів і, зокрема, за оцінку навантаження на суддів відповідає не міністерство юстиції, а вищий орган судової влади – вищі ради суддів. Таким чином, ці органи мають повноваження приймати рішення про створення системи оцінювання навантаження на суддів.

Лише в одній країні (**Німеччина**) політична воля до модернізації системи оцінки кадрових потреб та створення надійного інструменту для адекватного розподілу суддівського персоналу в судах *земель* з'явилася під егідою міністерств юстиції *земель*, які засідали в комісіях.

Крім того, з ініціативою модернізації оцінки навантаження виступили асоціації суддів (в **Італії** – Національна асоціація суддів).

У **Бельгії**, хоча жоден подібний проект не був реалізований, Вища рада правосуддя залишається єдиним органом, відповідальним за проведення аудиту функціонування судової системи на вимогу міністра юстиції. Вона також може надавати висновки та пропозиції щодо загального функціонування судової системи та використання наявних ресурсів.

В **Іспанії** компетенція розподілена між Вищою радою правосуддя та Міністерством юстиції. Закон наділяє Вищу раду правосуддя повноваженнями розробляти та затверджувати спільно з Міністерством юстиції системи раціоналізації, організації та вимірювання роботи судових органів з метою визначення їх робочого навантаження. У рамках цього повноваження Вища рада правосуддя та Міністерство юстиції 20 грудня 2018 року підписали угоду, яка визначає систему вимірювання навантаження на органи судової влади.

В **Італії** спеціальна комісія Національної асоціації суддів мала представити метод оцінки навантаження саме Вищій раді судової влади. Однак ця пропозиція не була реалізована.

Єдина держава (**Німеччина**), яка запровадила систему оцінки навантаження на суддів, залучила приватну аудиторську фірму для виконання частини роботи.

На відміну від цього, в **Іспанії** лише технічні органи Вищої ради правосуддя та Міністерства юстиції були залучені до розробки та впровадження систем оцінки навантаження.

У **Німеччині** консалтинговій компанії Arthur Andersen Business Consulting GmbH було доручено провести первинне дослідження у 2002 році. Частину переоцінки, проведеної у 2014 році, було доручено консалтинговій компанії PWC. Після цих досліджень система оцінювання була прийнята Комісією міністрів юстиції *земель*. Це передбачає справжні консультації між приватною фірмою та міністерствами юстиції відповідних *земель*.

Спочатку перед консалтинговою фірмою було поставлено завдання провести первинне дослідження щодо створення системи оцінювання суддів, прокурорів та працівників апарату суду. Це дослідження, відоме як «PEBBSY I», результати якого були опубліковані в 2002 році, по суті, складалося зі статистичного опитування, проведеного під егідою Міністерства юстиції *землі* Баден-Вюртемберг серед німецьких судів і прокуратур протягом шести місяців. Його метою було зібрати дані про час, витрачений цими співробітниками на провадження, за які вони відповідали.

Друге дослідження («PEBBSY II»), доручене тій самій консалтинговій фірмі і проведене в семи німецьких землях, дозволило розглянути можливість поширення системи, розробленої для магістратів, на всіх працівників суду.

Після цієї підготовчої роботи рішення про впровадження системи «PEBBSY II» було прийнято у 2003 році Комісією державних міністерств юстиції, відповідальною за питання, пов'язані з оцінкою кадрових потреб, яка була створена при Міністерстві юстиції України.

Ці різні методи збору даних представлені нижче.

Особливу увагу тут буде приділено німецькій системі, яка провела справжні дослідження щодо створення системи зважування справ.

В **Іспанії** зібрані дані ґрунтуються переважно на щоквартальних статистичних звітах, як для оцінки навантаження на судові органи, так і для оцінки відданості та ефективності роботи суддів і магістрів. Ці звіти готуються юристами з судової адміністрації різних судових органів відповідно до керівних принципів, виданих Національною комісією судової статистики.

У **Німеччині** дослідження спочатку базувалися на даних, зібраних від суддів, які працюють у судах. Потім консалтинговим фірмам було доручено надати свій досвід зі збору даних. Вони відповідали за розробку форм для збору даних.

Початковий етап дослідження був проведений у 2002 році. Перший етап складався з шестимісячного дослідження судів, під час якого суддів просили заповнити картки, що відповідали «продуктам PEBBSY».

Значення, що використовуються в таблиці вагових коефіцієнтів (тобто базове число в системі «PEBBSY»), були спочатку визначені і регулярно коригуються на основі статистичних досліджень, проведених на репрезентативних вибірках функцій і послуг, що охоплюються системою.

При розробці системи «PEBBSY I» базові цифри були визначені на основі опитування 3 000 суддів, прокурорів та судових секретарів, які заповнили 850 000 карток із зазначенням часу, витраченого на виконання кожного з їхніх завдань.

У 2008 році було проведено проміжне дослідження за участю 3900 працівників 55 різних судів, в результаті якого було заповнено 822 000 карток. Система підлягає періодичним перевіркам різного обсягу.

Спеціальні оновлення приймаються вищезгаданою Комісією на основі пропозицій від трьох робочих груп, що входять до її складу:

- Робоча група «Державне обвинувачення, кримінальні справи та регуляторні правопорушення» під головуванням землі Баварія;
- Робоча група «Цивільні, сімейні справи та справи ex gratia» під головуванням землі Баден-Вюртемберг;
- Робоча група з питань адміністрування під головуванням землі Саксонія.

Ці оновлення дозволяють, зокрема, вносити корективи внаслідок реформ, які, ймовірно, вплинули на середній час, що витрачається на розгляд певного типу спору або виконання завдання.

Відповідно до рішення, прийнятого Конференцією міністрів юстиції у 2010 році, більш суттєвий перегляд всієї системи був проведений у 2014 році для судової системи та у 2016 році для чотирьох інших типів судів.

Основною метою цього перегляду було:

- раціоналізувати визначені в системі завдання: окремі схожі завдання були згруповані в нові «продукти PEBBSY» («PEBBSY-Produkte»), кожен з яких відповідає середньому робочому часу;
- переоцінити базове число, що відповідає середньому робочому часу для кожного продукту PEBBSY.

Упорядкуванням переліку завдань та визначенням «продуктів PEBBSY» займалася робоча група, створена державними міністерствами юстиції.

Переоцінка середньої тривалості робочого часу була доручена зовнішній консалтинговій фірмі і відбулася в першій половині 2014 року. Протягом цього періоду було проведено масштабний збір емпіричних статистичних даних від суддів та ключових працівників апарату суду, за винятком тих, хто перебуває на «простій службі» (наприклад, судових виконавців). Різним категоріям працівників було запропоновано систематично заповнювати картки для кожного з «продуктів РЕБBSY», з якими вони працювали. За шість місяців дослідження 16 000 співробітників з 70 різних відомств заповнили 3,9 мільйона карток.

На практиці всім учасникам було запропоновано відстежувати та звітувати про час, який вони витратили на різні види діяльності протягом шестимісячного періоду з 1 січня по 30 червня 2014 року. З цією метою німецька дослідницька група розробила ручну форму звітності (журнал з відміткою часу), яка використовувалася для кожної справи, розглянутої протягом шестимісячного періоду. Наприклад, якщо суддя витратив 30 хвилин на діяльність, пов'язану зі справою, він вносив до журналу цифру 30 для відповідної справи. Наприкінці шестимісячного дослідження дослідницька група зібрала всі журнали з відмітками часу та підрахувала загальну кількість хвилин, зафіксованих у дослідженні, за категоріями справ.

Для ілюстрації, це дослідження виявило, що для «продукту РЕБBSY» «SS020 економічні кримінальні справи» прокуратури 16 310 завдань, пов'язаних з цим продуктом, вимагали 8 746 695 хвилин роботи, що означає, що базовий номер, пов'язаний з цим продуктом, повинен бути встановлений на рівні 536.

Методика розрахунку навантаження на суддів:

Зацікавлені особи та питання, що охоплюються розрахунком навантаження, різняться в різних країнах. Деякі країни розробили системи оцінки навантаження лише для суддів, тоді як інші беруть до уваги прокурорів та працівників апарату суду. Крім того, хоча позасудова діяльність завжди береться до уваги, її інтеграція варіюється залежно від методу розрахунку.

Системи оцінки навантаження, розроблені виключно для суддів у деяких країнах (**Іспанія**), призначені для застосування до суддів, а також прокурорів і працівників апарату суду в інших країнах (**Німеччина**).

Так, в **Іспанії** системи вимірювання та зважування діяльності суддів не поширюються на працівників прокуратури. Описані для цієї країни системи оцінювання стосуються лише навантаження на суддів. Генеральний прокурор відповідає за організацію служби та розподіл роботи між прокурорами в службі після консультацій з радою прокурорів. Керівник кожної прокуратури після консультацій з радою прокурорів розподіляє роботу та справи на однорідні групи залежно від кількості працівників прокуратури та кількості судових органів у відповідному судовому окрузі.

Головний прокурор також забезпечує розподіл обов'язків за викликом, приділяючи особливу увагу судам, які розглядають справи про насильство щодо жінок, та судам у справах неповнолітніх. Він також забезпечує сувору ротацію участі в судових процесах і слуханнях у різних судових органах.

Обсяг роботи, яку отримує кожен прокурор в одному відділі, ніколи не буває однаковим, оскільки він залежить від кількості справ, переданих їм кожним судовим органом для підготовки звіту, висновку, класифікації, апеляції (або подачі апеляції) тощо. Тому неможливо встановити робочі модулі, подібні до тих, що встановлені для суддів, з огляду на множинність функцій, покладених на прокурорів, які не пов'язані з одним судовим/правовим органом.

І навпаки, в **Німеччині** прокурорів швидко включили до систем розрахунку навантаження, розроблених судовою адміністрацією.

У цій країні функції, які виконують ці співробітники в кожному органі влади, підпадають під дію конкретних «продуктів РЕБBSY», які відповідають базовим номерам, специфічним для цих продуктів і для відповідної категорії персоналу.

Немагістратський суддівський персонал враховується системою «PEBBSY» за тими ж принципами, що й судді.

В усіх досліджуваних країнах, які розробили систему розрахунку навантаження на суддів, постало питання про те, як враховувати позасудову діяльність. Ця діяльність враховується завжди, часто в різний спосіб. У **Німеччині** адміністративна діяльність розраховується окремо.

В **Іспанії**, хоча при оцінюванні діяльності суддів враховується інший час, витрачений на позасудову діяльність, він не є вагомим.

У **Німеччині** позасудова діяльність суддів, зокрема їхні адміністративні завдання, враховується за допомогою спеціальних «продуктів PEBBSY», яким присвоюється базовий номер.

Наприклад, для прокуратури існує «продукт PEBBSY» під назвою «Загальна адміністративна діяльність SS 340», що відповідає базовій кількості 1 457 хвилин. Аналогічні продукти існують для кожної з функцій, охоплених системою «PEBBSY».

Для цих видів діяльності одиницею виміру є вже не кількість зареєстрованих процедур, а кількість персоналу, який працює у відповідному органі влади.

Таким чином, рівняння для визначення кадрових потреб для цих адміністративних завдань виглядає наступним чином: кадрові потреби = (базова чисельність x кількість персоналу) / річний робочий час.

В **Іспанії** середні значення, визначені для кожної справи, відображають час, витрачений на вивчення та вирішення справи до винесення остаточного рішення, включаючи час, витрачений на слухання та явки до суду, час, витрачений на роз'яснення, виправлення або доповнення остаточних рішень чи наказів, а також час, витрачений на врегулювання інцидентів. У колегіальних органах середні значення на одне рішення та за типом справи включають час, витрачений на вивчення документів для доповідача.

При оцінюванні діяльності судді враховується інший час, витрачений на діяльність, яка не є суто суддівською, виділяючи певну кількість годин на діяльність, яка не була зважена, в тому числі на надання допомоги фахівцям, громадянам, державним службовцям, включаючи вирішення правових питань та розробку методичних рекомендацій і вказівок, а також у колегіальних органах; години, витрачені на навчальну діяльність, пов'язану зі здійсненням суддівських функцій; години, витрачені на участь у засіданнях суддівських асоціацій; години, витрачені на державну діяльність; тощо.

Хоча дані, на яких ґрунтуються розрахунки, відрізняються в різних країнах, держави також розробили різноманітні методи розрахунків. Незалежно від точності цих методів підрахунку, регулярне оновлення стало необхідним.

Системи розрахунку навантаження та його розподілу за категоріями діяльності та сферами юрисдикції відрізняються в кожній з досліджуваних країн. У **Німеччині** розрахунок базується на річному робочому часі суддів. Він фіксується в хвилинах і є спільним знаменником у всіх системах.

В **Іспанії** робота суддів оцінюється шляхом присвоєння ряду значень (годин/балів) остаточним рішенням, винесеним у кожному типі справ, які вони розглядають і вирішують. Ці значення були встановлені на основі оціночного середнього часу, необхідного для вирішення кожного типу справ.

У **Німеччині** робочий час, виділений на виконання певного завдання, множиться на частоту виконання цього завдання і ділиться на річний робочий час суддів. Система базується на, здавалося б, простому рівнянні:

Потреба в персоналі = (базова кількість x одиниця виміру) / річний робочий час

Де:

- Базова кількість, як правило, відповідає робочому часу, виділеному на конкретне завдання

- Одиниця виміру відповідає частоті виконання відповідного завдання (наприклад, кількість проваджень у певному судовому процесі, що реєструється щороку для судової діяльності, або кількість персоналу для адміністративних завдань).
- Річний робочий час відповідає кількості хвилин, відпрацьованих працівником щороку (цей час варіюється залежно від категорії).

Система «PEBBSY», по суті, базується на двох ключових параметрах:

- 1) Номенклатура «продуктів PEBBSY», які в принципі відповідають завданням (зокрема, адміністративним завданням) або категоріям процедур

Цей перелік заходів варіюється залежно від функції (центральный апарат/прокуратура/реєстр/державні службовці) або органу (кантонні суди, регіональні суди, вищі регіональні суди, прокуратури та прокуратури), про які йдеться. Вона також зазнала значних змін з 2016 року в рамках системного перегляду, проведеного в 2014 році. Цей перегляд призвів до певної раціоналізації позицій у номенклатурі.

Кожен з цих «продуктів PEBBSY» має відповідну одиницю виміру. Як правило, це кількість процедур оцінювання судової діяльності. Це також може бути кількість персоналу, особливо для продуктів PEBBSY, що стосуються адміністративних завдань.

- 2) «Базова кількість» відповідає часу, витраченому (вираженому в хвилинах) на кожен з видів діяльності, перелічених у цій номенклатурі

Слід зазначити, що німецькі землі мають можливість коригувати цю цифру з урахуванням місцевих особливостей (наприклад, у зв'язку зі специфічним законодавством певної землі в конкретній сфері). Для ілюстрації, у Тюрінгії базове число для «продукту PEBBSY» прокуратури «примусове стягнення штрафів» було встановлено на рівні 110 хвилин, тоді як під час огляду системи у 2014 році воно оцінювалося у 126 хвилин.

Таким чином, потреба в персоналі розраховується за спеціальною формулою, яка порівнює час, витрачений на обробку «продуктів PEBBSY», з річним робочим часом відповідного судді або посадової особи.

Проілюструємо це на конкретному прикладі, що стосується «продукту PEBBSY» кантональних судів «RA 053 цивільне провадження у справах про дорожньо-транспортні пригоди»:

- Річний робочий час судді в кантональному суді Північного Рейну-Вестфалії оцінюється в 99 900 хвилин.
- Базова кількість, виділена для цивільних справ, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами, становить 239 хвилин.
- Кількість цивільних справ, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами, зареєстрованих у відповідному кантональному суді, становить 500 (одиницею виміру для продукту PEBBSY «цивільні справи, пов'язані з дорожньо-транспортними пригодами» є кількість зареєстрованих проваджень).

➔ **Таким чином, кількість суддів, необхідних для розгляду цих справ, оцінюється на рівні $(239 \times 500) / 99,900 = 1.20$.**

Розрахована таким чином потреба в персоналі дозволяє оцінити фактичне навантаження на суддів та працівників апарату суду шляхом порівняння його з фактичною кількістю персоналу, призначеного для роботи в суді, про який йде мова.

Витрати на розробку та впровадження систем оцінки навантаження важко визначити. У багатьох країнах ці дані не оприлюднюються, а ті нечисленні елементи, що є в наявності, потребують уточнення, оскільки вони не вказують на внутрішні ресурси, виділені на функціонування цих систем, або

вартість будь-яких подальших оновлень, що передбачаються.

У **Німеччині** витрати на розробку та впровадження системи РЕВБСУ не були опубліковані, і відповідь на це питання отримати не вдалося.

В **Іспанії** вартість розробки та впровадження систем оцінювання не може бути визначена кількісно, оскільки вони були розроблені технічними органами Вищої ради правосуддя та Міністерства юстиції.

Для забезпечення належного функціонування систем оцінювання потреба в регулярному оновленні або переоцінці стала майже повсюдно необхідною.

У **Німеччині** Комісія з питань судового адміністрування земель періодично переглядає дані РЕВБСУ. У майбутньому дані оновлюватимуться кожні 10 років, хоча за необхідності оновлення можуть бути внесені раніше, особливо у випадку змін у законодавстві, нової судової практики або структурних реформ і заходів з модернізації.

V. ЗБІР ТА ВИКОРИСТАННЯ СУДОВОЇ СТАТИСТИКИ: ПОРТУГАЛІЯ, БЕЛЬГІЯ ТА ФРАНЦІЯ:

У **Португалії** збір даних відбувається автоматично, з інформаційних систем, де обробляються судові справи.

Генеральна дирекція адміністративного управління (DGAJ) збирає дані в режимі реального часу про:

- Файли та архівування;
- Нерозглянуті справи;
- Електронна обробка: виконані дії, створені та закриті дії.

В обробці даних беруть участь три суб'єкти:

- ✓ Генеральна дирекція з питань правової політики Міністерства юстиції: відповідає за офіційну статистичну інформацію у сфері юстиції;
- ✓ DGAJ: збирає та видає лише оперативні статистичні дані;
- ✓ Інститут фінансового менеджменту та оснащення сектору юстиції Міністерства юстиції: технічна підтримка та основна відповідальність за надання даних.

У **Португалії** дані використовуються для таких цілей:

- ✓ Внутрішні: оперативне управління судами, інспекції для оцінювання суддів та працівників апарату суду; бюджетне планування, розподіл людських ресурсів, встановлення пріоритетів та визначення заходів з підвищення ефективності.
- ✓ Зовнішні: СЕРЕJ (міжнародні оцінки), уряд і парламент (визначення державної політики), а також дослідники, університети та громадянське суспільство.²

У **Бельгії** Статистично-аналітичне управління прокуратури виробляє надійні, актуальні статистичні дані з коментарями щодо кримінальної політики та управління прокуратурою.

Статистичні дані прокуратури взяті із записів у національних комп'ютерних програмах органів прокуратури.

Відповідні бази даних регулярно витягуються, очищаються і надаються статистичним аналітикам, які потім готують різні статистичні дані та аналізи відповідно до встановленої методології та правил підрахунку.

² Наприклад, через громадські портали, такі як Justiça+Próxima або <https://estatisticas.justica.gov.pt/sites/siej/pt-pt>.

The statistics of the Public Prosecutor's Office are compiled entirely and solely on the basis of data recorded in the computer system fed by the entities (public prosecutors' offices/auditorates, etc.).



Extraction from the operational database



Data cleaning: checking raw data and correcting errors



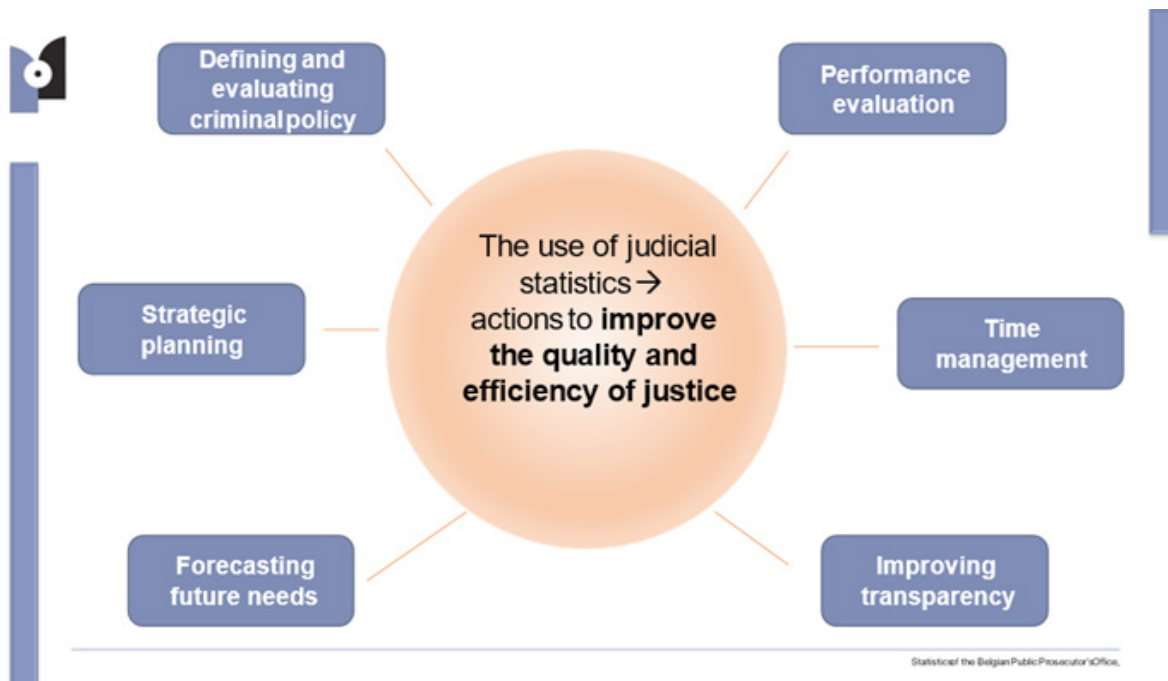
Statistical processing meeting scientific criteria, using SAS statistical software

☞ The reliability of statistics depends on the quality of the records.

Своїми статистичними аналізами Управління статистичного аналізу підтримує Колегію прокурорів у підготовці, впровадженні та оцінці кримінальної політики, а також активно сприяє прозорому функціонуванню прокуратури. Ці аналізи також використовуються прокуратурою для надання пояснень Міністру юстиції та судовим органам.

З метою забезпечення прозорості, прокуратура також робить свою щорічну статистику доступною для зацікавлених громадян на своєму веб-сайті³.

Дашборди зі статистикою також доступні всередині організації. Інша статистика поширюється у вигляді відповідей на конкретні запитання.



3 На наступному веб-сайті: <https://stat.om-mp.be/>

У Франції ключові показники юстиції доступні на веб-сайті Міністерства юстиції Франції⁴.

Вони встановлюються щороку Департаментом статистики, досліджень та досліджень Міністерства юстиції (що належить до Генерального секретаріату цього міністерства) у співпраці з Управлінням статистики Міністерства охорони здоров'я, іншими службами Міністерства юстиції, Касаційним судом та Державною радою.

Ключові показники розділені на кілька категорій та підкатегорій:

- **Ресурси правосуддя:**

- Фактичний персонал (в еквіваленті повної зайнятості);
- Бюджет Міністерства юстиції;
- Нерухомість (кількість об'єктів, площа...);
- Судові витрати та правова допомога.

- **Доступ до права та правосуддя:**

- Робота адвокатів, що оплачується за рахунок безоплатної правової допомоги та допомоги на оплату послуг адвоката в позасудовому порядку;
- Суми, виплачені адвокатам як правова допомога та допомога за допомогу адвоката в несудових процедурах;
- Компенсація за досудове ув'язнення;
- Потерпілі від правопорушень (асоціації з відшкодування шкоди потерпілим та підтримки потерпілих).

- **Суб'єкти правосуддя:**

- Діяльність судових примирителів;
- Діяльність медіаторів, призначених прокурорами.

- **Цивільні справи:**

- Нові справи року;
- Характер нових справ (за винятком спрощеного провадження);
- Нерозглянуті справи станом на 31 грудня (відповідного року);
- Справи, завершені у відповідному році;
- Тривалість судового процесу у відповідному році (у місяцях);
- Різниця в кількості нових справ;
- Рівень апеляційного оскарження рішень по суті, винесених у першій інстанції протягом відповідного року.

- **Кримінальне правосуддя:**

- Діяльність органів прокуратури у відповідному році: зареєстровані нові справи, розглянуті справи (без правопорушника, з правопорушником, з двома або більше правопорушниками);
- Діяльність слідчих суддів у відповідному році: Справи, за якими протягом року було ухвалено ухвали про примирення, за способом закриття (кількість осіб, середня тривалість розслідування в місяцях);

⁴ Англійська версія доступна тут: https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/2025-03/Key_Figures_of_Justice_2024_web.pdf

- Запобіжні заходи (наприклад, прийняті слідчими суддями);
 - Вироки, винесені кримінальними судами у відповідному році;
 - Вироки, винесені судами за проступки;
 - Кількість обвинувальних вироків у відповідному році;
 - Обвинувальні вироки та умовне припинення кримінального переслідування за типом основного правопорушення;
 - Судимості (за винятком умовного припинення кримінального переслідування) за тяжкі злочини, кримінальні проступки, дрібні правопорушення 5-го класу;
 - Рецидивісти та рецидивісти серед засуджених (за винятком умовно-достроково звільнених від відбування покарання).
- **В'язниці та пробація:**
 - Безпечні приміщення (у в'язниці та за її межами);
 - Люди під наглядом (у в'язниці та за її межами).
- **Ювенальна юстиція:**
 - Неповнолітні в групі ризику;
 - Середній час розгляду справи;
 - Неповнолітні правопорушники;
 - Розподіл неповнолітніх у кримінальних справах;
 - Неповнолітні у в'язниці або в громаді;
 - Діяльність у сфері захисту молоді та ювенальної юстиції.
- **Адміністративна юстиція:**
 - Ресурси (платіжні асигнування, витрати на персонал, операційні та капітальні витрати);
 - Робота адвокатів оплачується в рамках безоплатної правової допомоги;
 - Діяльність адміністративних судів у відповідному році.

У документі «Ключові цифри правосуддя» міститься інформація про методи розрахунку та джерела, використані для збору даних.

У Франції (як і в Португалії) дані використовуються як для внутрішніх, так і для зовнішніх цілей.

VI. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ: КРАЩІ ПРАКТИКИ НІМЕЧЧИНИ ТА ІСПАНІЇ

Програмне забезпечення зі штучним інтелектом, що підтримує цивільне правосуддя в Німеччині:

У **Німеччині** запущено кілька пілотних проектів з використання штучного інтелекту в судах. Для того, щоб впоратися зі збільшенням кількості масових цивільних процесів, зокрема, пов'язаних зі скандалом «Дизельгейт», програми штучного інтелекту покликані спростити певні повторювані аспекти цих спорів. Ідея полягає не в тому, щоб замінити суддівський персонал, а в тому, щоб допомогти у визначенні фактичних елементів спору, анонімізації рішень та структуруванні письмових подань адвокатів. Використання програмного забезпечення Codefy в Регіональному суді Хехінгена в колективних цивільних процесах ілюструє цю тенденцію. Крім того, у співпраці з Федеральним міністерством юстиції Баден-Вюртемберг наразі розробляє національний портал штучного інтелекту (KI-Portals), який об'єднає всі IT-системи з метою стандартизації використання цих технологій.

Ці різноманітні програми дають змогу працівникам апарату суду більш ефективно управляти процесуальними процесами. Вони також полегшують роботу секретарів судових засідань та суддів, впорядковуючи та структуруючи процесуальну інформацію. Крім того, вони допомагають зменшити процесуальні затримки, автоматизуючи повторювані юридичні завдання, а також сприяють досягненню мети оцифрування судових процесів.

Автоматична розшифровка відео- та аудіозаписів судових засідань в Іспанії:

З 2009 року в **Іспанії** обов'язковим є відео- та аудіозапис усіх цивільних, кримінальних, соціальних та адміністративних слухань. З 2020 року по всій країні поступово впроваджується транскрипція цих записів (textualizaci3n de grabaciones). Це передбачає перетворення всіх процесуальних документів, записаних в аудіо- чи аудіовізуальному форматі, на текст за допомогою системи штучного інтелекту, здатної розпізнавати мовців, транскрибувати та самокоректуватися. Отримані дані інтегруються в електронний інструмент перегляду матеріалів справи Horus, доступ до якого мають фахівці та працівники судової системи, а також, певною мірою, громадяни. У листопаді 2023 року було успішно виконано понад 1,45 мільйона транскрипцій.

Надійність транскрипцій постійно підвищується завдяки можливостям машинного навчання інструменту, які також відкривають нові можливості (узагальнення та класифікація інформації). Крім того, використання цього інструменту економить величезну кількість часу (вже понад 268 000 годин роботи заощаджено завдяки функціям, доступним в Horus: хронологічний пошук, пошук за ключовими словами та пошук за сторонами провадження). Окрім того, це інклюзивний інструмент (для людей з вадами слуху).

